

Socialdemokraterna

FRAMTIDSPARTIET I ORSA

2019-11-12

ATT VÅRDA OCH SKAPA

Kulturpolitiskt program (s) för Orsa kommun

Socialdemokraterna

FRAMTIDSPARTIET I ORSA

ATT VÅRDA OCH SKAPA

Kulturpolitiskt program (s) för Orsa kommun

”Kultur är bra för för att förstå kulturer.”

Kulturlivet i Orsa

I visionen för Orsa kommun kan man läsa att det mångsidiga kulturarvet har grundat Orsas rykte som musikkommun.

Musik har under lång tid präglat bilden av Orsa. Blickus och Gössa Anders lade grunden till spelmanstraditionen. Hanser Lina och Jan Carlstedt satte opera och klassisk musik på kartan. Den kommunala musikskolan, Orsa musiksällskap och dansbanden på Skeer etablerades i 1900-talets mitt. Orsa spelmän, Hellzephyrs och Orsayran förnyade tonspråket. Idag tycks de flesta svenskar känna till Orsa efter att ha bevistat ”Moraeus med mera” i solnedgången vid Orsasjöns strand. Orsa måste vara drömmen för en turistchef.

Utan tvekan har musiken haft stor betydelse för Orsas utveckling. Samtidigt bör man inte glömma andra delar av kulturlivet. Orsa hembygdsgård är ett resultat av framsynta kommunalpolitikerns beslut vid förra seklets början att vårda kulturarvet. Den nutida skapande kulturen utgår bland annat från grafikverkstaden, konstföreningen och en rad enskilda konstnärer och författare. Orsa Ungdomskör odlar sångbegåvning. Kulturföreningen Lyran medverkar till ett kulturliv präglat av mångfald. IOGT/NTO:s ordenshus har sedan lång tid tillbaka under namnet Röda Kvarn varit centrum för bio i Orsa, idag tillsammans med Orsa filmklubb och Orsa Operasällskap, som erbjuder kvalitetsfilm och direktsänd opera. Exempelsamlingen kan förlängas.

Kulturlivet blomstrar men det är inget självspelande piano. Människor måste engagera sig. Det behövs anpassade lokaler och arrangörskompetens. Det förutsätter samarbete och finansiering. Allt måste grundas på att samhället bidrar med goda förutsättningar utan att ta över kulturens innehåll. Kommunen har en central roll i att stödja det fria kulturlivet och kulturens mångfald. Tyvärr har det engagemang för samhället, som ideellt verkande folkbildare visade i början av 1900-talet, ersatts av en syn på kultur som något medborgarna får sköta på egen hand. Vi har fjärrmat oss från den tid då kulturen sågs som en central kraft för samhällets utveckling. Kulturen marginaliseras och kommersialiseras, också i Orsa. Därför behövs det en kulturpolitik.

Kulturpolitik

Kulturpolitik handlar om hur vi vill att de folkvalda ska stödja medborgarnas och samhällets utveckling genom att ge förutsättningar för kulturverksamhet. För att vårda det gamla och skapa det nya, både yrkesmässigt och i civilsamhället. För kulturutövare och deras publik. Kulturpolitiken bör låta det kända och det okända mötas på ett sätt som vi anser vara värdigt en nutida demokrati.

Regeringens nationella mål för kulturen sammanfattas på följande sätt:

”Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling.”

En grundläggande princip är att politiken ska styra ”på armlängds avstånd” till kulturens innehåll. Politikens roll är främst att skapa goda förutsättningar för ett fritt och obundet kulturutövande. Det medborgerliga engagemanget är avgörande.

I det offentliga samhället hanteras kulturfrågor på tre nivåer: stat, region (tidigare landsting) och kommun. Statens roll är i huvudsak att formulera nationella mål, stifta lagar och ge ekonomiskt stöd till olika ändamål. Under senare år har det skett en decentralisering av det senare till regionerna inom ramen för det som kallas kultursamverkan. Region Dalarna driver viss egen kulturverksamhet (Dalateatern, Film i Dalarna, Musik i Dalarna, Dalarnas museum m m) och samverkar med kommunerna inom ramen för fleråriga planer. Kommunernas engagemang i kultur är med några få undantag (t ex bibliotek), frivilligt och finansieras via kommunalskatt och bidrag från stat/region.

Kulturens roll i Orsa kommun

När den stora kommunreformen genomfördes i början av 1970-talet, då ett tusental kommuner sammanfördes till det som idag är 290, var det närmast självklart att varje kommun skulle ha en särskild kulturnämnd. Under senare tid har en annan trend dominerat, nämligen att sammanföra olika verksamheter i en gemensam organisation. Ofta anförs effektivitetsmotiv.

Orsa kommun har valt att inordna kulturfrågor i verksamhetsområdet Samhälle tillsammans med ärenden om fritid, arbetsmarknad, integration, infrastruktur samt näringsliv. Politiskt leds detta av utskottet Samhälle direkt underställt kommunstyrelsen. På tjänstemannaplanen sköts kulturfrågorna inom en avdelning ledd av kultur- och fritidschefen, underställd chefen för Samhälle.

Något kulturpolitiskt program för kommunen har inte fastställts. I årsredovisningen för 2017 anges att man ska verka för ett mångsidigt kultur- och föreningsliv i samhället. Ungefär

3 % av kommunalskatten fördelades 2018 till kulturverksamhet (inkl bibliotek, musikskola och föreningsbidrag).

Kommunen ansvarar för bibliotek, kulturhus och musikskola. Stöd till föreningslivet ges inom ramen för en policy fastställd av kommunfullmäktige. I registret över föreningar i Orsa har för närvarande 22 klassats som kulturföreningar.

Kulturpolitik (s) för Orsa kommun

Här följer några teman, som bör prägla kulturpolitiken i Orsa kommun.

Kulturen som fri kraft

Kulturens utgångspunkt är yttrandefriheten. Kulturutövare ska fritt kunna skildra, tolka och kritisera företeelser i liv och samhälle. Deras verk må bli bedömda och kritiserade, men de ska aldrig riskera att utsättas för hot och repressalier. Kulturens uppgift är att utmana och peka på nya möjligheter. Kulturen har ett egenvärde. Kommunens ekonomiska bidrag till kulturverksamhet får inte förses med regler, som reducerar kulturen till att bara bli en del av besöksnäringen. Kultur kan inte beställas. Den skapas i frihet, och kan ibland vara obekvämt. Det ligger i sakens natur.

Kultur för alla

God kultur ska vara en rättighet för alla. Kommunen ansvarar för att den rättigheten upprätthålls. Man säger ibland att viss kultur bara är till för vissa människor. Det är dags att ompröva den föreställningen. Tack vare digitaliseringen kan besökarna på Bio Röda Kvarn idag se direktsänd opera från världsscenerna, något som var omöjligt bara för ett par decennier sedan. Opera har blivit en folkrörelse, inte något som bara några storstadsbor har tillgång till. Tekniken har möjliggjort detta, precis som tekniken gav oss film och bio i början av 1900-talet.

Orsa är idag ett samhälle, som inrymmer människor med olika ursprung, bakgrund, utbildning, ålder och ekonomiska resurser. Några av dem har sina rötter här, andra är nyanlända. Det är en tillgång, som inte ska underskattas. Mångfalden måste värnas för att göra det möjligt att möta kommande utmaningar om klimat, miljö och teknisk-ekonomisk utveckling. Att mötas och ta vara på varandras erfarenheter och förmågor kan ge upphov till nya idéer och initiativ. Kultur är bra för att förstå kulturer.

Kultur och lärande

Kultur skapas av människor, enskilt och tillsammans. Det förutsätter intresse men också utbildning och träning. Alla tycks förstå att det tar många timmar av övning för att bli professionell fotbollsspelare. Inte alla verkar inse att det krävs lika mycket för att bli en kvalificerad oboist eller akvarellmålare. Allt lärande är beroende av inspiratörer och handledare. Det är en viktig del av föräldrarollen, men också för samhället.

Grundskolan och den frivilliga musikskolan är viktiga arenor också för det kulturella lärandet. Här kan läsandet, musicerandet och bildskapandet lägga grunden för ett rikt liv. Man hör ibland att de estetiska ämnena kommer till korta i skolan, eller att man drar ner på skolbiblioteket. Det är ett avgörande misstag. Det är kommunens ansvar att kulturen får en central plats i skolan. Det är där de framtida kulturutövarna och deras publik kan bli sedda och få stöd för sin utveckling. Orsa är en av få kommuner i Dalarna som ännu inte har tagit steget från musikskola till kulturskola, dvs att erbjuda undervisning i andra kostformer (dans, teater m m) som komplement till musik och sång. Detta är en fråga som bör övervägas.

Biblioteket har en given roll som plats för inspiration och eftertanke hos människor i alla åldrar. Även om bokutlåning sedan gammalt är bibliotekets huvuduppgift är det viktigt att framhålla dess roll som utställningslokal, plats för föreläsningar, studiecirkel, författarsamtal m m. Kommunen har valt att förlägga biblioteket till Orsas centrum. Det bör tas som en utmaning att kulturen ska vara en positiv kraft i samhällets utveckling på samma sätt som ett nyrenoverat järnvägshotell kan vara. I andra kommuner väcks idéer om uppsökande verksamhet och liknande för att öka engagemang för kultur och stimulera intresset för läsande. Sådant bör prövas även i Orsa.

Var finns kulturen?

Kulturen i Orsa utövas på många olika platser: i skolan, på bion, i kyrkorna, på biblioteket och på hembygdsgården, under sommartid även på gatorna. Platsen har stor betydelse. Människor tycks vara attraherade av "kreativa platser", ställen där det händer något intressant. Orsas utveckling som kulturkommun är i hög grad beroende av lokaler, som är lämpliga för kulturevenemang av olika slag. Det bör vara kommunens uppgift att se till att en sådan infrastruktur skapas och underhålls.

Under lång tid har Folkparken Skeer varit en naturlig samlingsplats för teater, musik och dans. Efter till synes ändlösa diskussioner om framtiden för Skeer har ännu inget hänt, som pekar på en möjlig framtida användning. Det är då dags att söka andra alternativ, och ett sådant är otvivelaktigt det gamla ordenshuset, idag Bio Röda Kvarn. Lokalen, som ägs och drivs av IOGT-NTO, har förutsättningar att bli en central plats för kulturaktiviteter, men då krävs investeringar och en hållbar ekonomi för att klara morgondagens krav. Kommunen bör överväga ett mer aktivt engagemang i Röda Kvarn. Det kan ske på olika sätt och behöver inte innebära ägande.

Kultursamverkan - på olika plan

Under senare år har det skett en decentralisering när det gäller statens finansiering av kultur inom ramen för så kallad kultursamverkan. Region Dalarna har valt att lägga en så kallad kultur- och bildningsplan till grund för hur de statliga medlen fördelas vidare till kommunerna. Nuvarande plan gäller 2019-22. Den förutsätter att varje kommun sluter ett avtal med Region Dalarna om vilka medel, som ska tilldelas kommunen och för vilka ändamål. Det är viktigt att kommunen är aktiv och förekommande i den processen, eftersom det i förlängningen också påverkar villkoren för lokala kulturutövare.

Samverkan är också viktig mellan berörda parter inom kommunen. Det kan röra så vardagliga frågor som samplanering av evenemang på tid och plats för att inte i onödan konkurrera om publik, men också samverkan runt enskilda evenemang mellan kulturutövare, arrangör och lokalägare. Det bör vara kommunens ansvar att se till att sådan samverkan kommer till stånd och upprätthålls.

Kulturarvet - att vårda och reflektera

Orsa har ett rikt kulturarv att vårda och förvalta. Det sker i hög grad genom ideella insatser, främst inom ramen för Orsa-Skattunge hembygdsförening men också t ex vid Slipstensgruvan i Mässbacken. Sedvänjor, byggnadsstilar, dräkter och byamål m m är viktiga ingredienser i Orsas historia. De bär på budskap om en förgången tid men kan också utgöra källor till diskussion om hur vi vill att framtidens Orsa ska formas. Kulturarv bör vårdas samtidigt som man bör vara beredd att reflektera över och ibland ifrågasätta gamla seder och bruk. Man lär sig genom att se bakåt, men inte enbart med en nostalgisk blick.

Orsa bildarkiv, förvaltats av kommunens bibliotek, är ett föredömligt exempel på hur bilder kan användas för att stimulera till samtal om det som varit. I arkivet finns dokumentation över Orsa utveckling under mer än ett sekel med bilder insamlade från Orsabor, som sorterats och gjorts tillgängliga enligt gängse biblioteksprinciper för en intresserad allmänhet. Många är de tankar och meningsutbyten, som bilderna har gett upphov till. Bildarkivet får inte lämnas åt sitt öde.

Facebook-gruppen ”Du vet att du är från Orsa när...” är bildarkivets nutida motsvarighet. Där kan vem som helst publicera bilder och förse dessa med egna och andras kommentarer. Det är bra, men nätbaserade grupper har också brister, framför allt att kommentarer inte faktagranskas. Ett närmare samarbete mellan Bildarkiv och Facebook-grupp skulle kunna leda till att man skapar en ojämförlig källa till kunskap om Orsa igår och idag. Kommunen bör ta initiativ till en sådan samverkan.